

Avrupa'da Göçün Güvenlikleştirilmesi: Süreçler, Etkiler ve Güvenlikleştirmeden Çıkartma Yolları

Özet

Bu makale, güvenlikleştirme kavramını ve bunun Avrupa'daki göç sürecine uygulanışını açıklamayı amaçlamaktadır. Bu olguyu harekete geçiren iç ve dış faktörlerden bahsedecek, bunun sonucunda ortaya çıkan etkileri inceleyecek ve sonuç kısmında göçü çevreleyen söylemi güvenliklikten arındırmaya yönelik stratejiler önerecektir.

Anahtar Kelimeler: Güvenlik Çalışmaları, Kopenhag Okulu, Göç, Güvenleştirme, Avrupa Birliği

Giriş

Güvenleştirme, sorunları yüksek güvenlik endişesi düzeyine çıkarmak ile başlayan ve onları acil ve olağanüstü eylem gerektiren durumlarmış gibi sunarak nihayete eren bir süreçtir. Kökleri Kopenhag Okulu'na dayanan bu fikir, sıradan siyasi süreçleri veya toplumsal normları atlayarak olağanüstü tedbirleri desteklemek amacıyla bazı sorunların veya konuların nasıl varoluşsal tehditler olarak sunulduğunu açıklamaktadır.¹ Güvenleştirme süreci, geleneksel güvenlik anlayışından farklı olarak varoluşsal tehditler gibi özneler arası güvenlik kavramlarının kendiliğinden var olmadığını, politikacılar tarafından kasıtlı olarak oluşturulduğunu göstermektedir. Göç üzerinden bu sürecin bazı temel aşamalarını inceleyebiliriz:

1. Çerçeveleme: Göçü çevreleyen öykü, göçün ekonomik istikrara, kültürel kimliğe ve kamu güvenliğine yönelik olası tehditlerini vurgulayan siyasi aktörler, politika yapıcılar, medya, güvenlik güçleri veya nüfuzlu kişiler tarafından kasıtlı olarak inşa edilmektedir. Göçü varoluşsal bir tehdit olarak sunmak için bu özel çerçeve olmazsa olmazdır.
2. Aciliyetin vurgulanması: Güvenleştirme savunucuları, göçü normal siyasi söylemin ötesine çıkartıp güvenliğe yönelik bir tehdit olarak sınıflandırarak marjinalleştirmeye çalışmaktadır. Sorunun aciliyeti vurgulanması, algılanan tehdide yanıt verilmesinin de acil olduğunu vurgulamaktadır.
3. Olağanüstü önlemlerin gerekçelendirilmesi: Göçün güvenleştirilmesinin ardından sıra olağanüstü önlemlerin alınmasına dair rızaya gelmektedir. Ulusal güvenliği koruma bahanesiyle bu eylemler sıkı sınır kontrollerini, artırılmış gözetimi, olağanüstü hal düzenlemelerini ve hatta askeri müdahaleyi kapsayabilmektedir.
4. Kabul görme arayışı: Güvenleştirme taraftarları tarafından ortaya konan öykünün, başarılı olabilmesi için hedef kitle ile arasında bir bağ oluşması ve onlar tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Genel kamuoyu, karar vericiler, uluslararası örgütler ve diğer siyasi aktörlerin tümü bu hedef kitleye dahil edilebilir.

Bu aşamalardan geçtikten sonra, güvenlikleştirme süreci ya siyasi atmosferi, özgürlükler ile güvenlik arasındaki dengeyi önemli ölçüde değiştirerek ve kamusal söylemi yeniden şekillendirerek başarılı olabilir ya da başarısızlıkla sonuçlanabilir.

İç Faktörler

Göçün güvenleştirilmesi yeni karşılaşılan bir olgu değil; onlarca yıldır var olan bir durumdur. Bununla birlikte, özellikle Suriye İç Savaşı'nın ardından güvenlikleştirme çabalarındaki artış endişe verici boyutlara ulaşmış ve tamamen başarılı olma noktasına oldukça yaklaşmıştır. Viktor Orban, Santiago

Abascal, Geert Wilders, Marine Le Pen, Matteo Salvini ve Alice Weidel gibi popülist isimler, siyasi ajandalarını güçlendirmek için bu insani krizden yararlanmıştır. Adım adım güvenlikleştirme sürecini uygulayarak, "biz" ve "onlar" arasındaki bölücü sınırları belirlemiş ve halk arasında artan nefret ve korku ortamı yaratmışlardır. Her toplumsal meseleyi stratejik bir şekilde göçle ilişkilendirerek, göçü siyasetlerinin tek odak noktası haline getirmiş ve bu bağlantıları güçlendirerek kamuoyunu kendi lehlerine yönlendirmeyi amaçlamışlardır.

İspanya'daki son seçimlerde bu durumun çarpıcı bir örneği ortaya çıkmıştır. Sumar (Greens/EFA - The Left) lideri ve Başbakan Yardımcısı Yolanda Díaz, toplumsal fırsat eşitliğini sağlamak için 20.000 Euro tutarında evrensel bir miras önerisinde bulunmuştur. Ancak Santiago Abascal ve partisi Vox (ECR), "Bu haberin Fas'ta çoktan yayıldığını ve insanların bu para için İspanya'ya geleceğini" ileri sürerek bu teklife şiddetle karşı çıkmıştır. Bu açıklama iki açıdan oldukça sorunluydu: Birincisi, delil olarak paylaştıkları ekran görüntüsünün üzerinde oynanmıştı, yani böyle bir haber aslında yoktu ve ikinci olarak da, toplumsal eşitsizlikleri giderme çabaları da bu defa göç kullanılarak baltalanmaya çalışılmıştı. Göçü önerilen politikaya bağlayan bir öykü örererek, yalnızca göçü ön plana çıkarmakla kalmadılar, aynı zamanda partilerini sözde "bu sorunu çözebilecek tek adres" olarak konumlandırıdılar.²

Aşırı sağın artan etkisine karşı koymak amacıyla bazı politikacılar kendi söylemlerini yansıtmayı tercih ederek bu grupların benimsediklerine benzer önlemler önermişlerdir. Danimarka bu konuda öne çıkan örneklerden biridir. Danimarka'da Socialdemokratiet (S&D), göçmen karşıtı bir duruş benimseyerek sınır kontrolleri dahil olmak üzere katı önlemler ve "getto yasası" ve "net sıfır göçmen hedefi" gibi tartışmalı yasalar önermiştir.³ Başlangıçta stratejileri etkili görünüyordu, aşırı sağ popülist Dansk Folkeparti'nin (ID) oy oranı %21,1'den %8,7'ye düşmüştü. Ancak siyasi manzara artık toplamda %16'lık bir oy oranına sahip olan ve giderek ilgi kazanan iki aşırı sağ partiyi daha içermektedirken bir başarıdan söz etmek mümkün mü?

Fransa bu eğilimin daha taze bir örneğini sunmaktadır. Marine Le Pen, Fransa'nın Yeni Göç Paketi'nin ilk versiyonunun sol muhalefet ile birlikte reddedilmesini sağlayarak, Emmanuel Macron ve partisini daha sert ve anayasal açıdan çekişmeli bir yinelemeyi benimsemeye zorladıktan sonra paketin yeni halinin geçmesine yardımcı olarak "ideolojik bir zafer" ilan etmiştir. Altını çizmek gerekir ki, Le Pen ve partisi Rassemblement National (ID) tek başına bunu başaracak güce sahip olmadığı için bu değişiklikleri gerçekleştirmek amacıyla sözde "merkez sağ" Les Républicains (EPP) ile işbirliği yapmıştır.⁴ Buna rağmen Le Pen'in seçmen desteği artarken hem Les Républicains hem de Macron'un "liberal" partilerinin oy oranlarındaki düşüş devam etmektedir. Bu partiler, Le Pen'e böyle bir görünürlük sağlayarak, istemeden de olsa ona meşruiyet ve popülerlik kazandırmışken bu oluşan dinamik, kamuoyunun siyaset kurumuna ve bizzat demokratik süreçlere yönelik kızgınlığını da artırmıştır. Macron gibi aşırı sağın yükselişini engellemek için oy isteyen siyasetçilerin bu tutumu, rakip gruplar arasında neredeyse hiçbir fark kalmadığı gerçeği ile yüzleşen vatandaşlar arasında hayal kırıklıklarının artmasına neden olmuştur.

Dış Faktörler

Avrupa Birliği'nin göçü dışsallaştırma ve daha az cazip hale getirme çabaları Suriye İç Savaşı'ndan çok önce başlamıştır. Örneğin İspanya, tarihsel olarak Fas ve Senegal ile benzer göç anlaşmaları yapmıştır.⁵ Suriye İç Savaşı sonrasında ise hem Avrupa Birliği Sınır ve Sahil Güvenlik Ajansı Frontex'in operasyonlarında hem de bu konuyla ilgili yeni diplomatik girişimlerde gözle görülür bir artış yaşanmıştır. Türkiye ile yapılan anlaşma en çok tartışma yaratan anlaşmalardan biri olmasına rağmen ne yazık ki Avrupa Parlamentosu'nda Greens/EFA grubu dışında anlaşmanın ne öncesinde ne de sonrasında neredeyse kimse tepki göstermemiştir. Sonrasında, Cumhurbaşkanı Erdoğan ilişkilerde bir değişim olduğunu ve Türkiye'nin artan hakimiyetini fark etmiş ve bu durum onu, gerektiğinde Avrupa'nın tepkilerini bastırmak için bu yeni keşfedilen güçten yararlanmaya yöneltmiştir. Mesajı kısa ve netti: "Beni sinirlendirmeyin, yoksa sınırları açarım."

Erdoğan bu söylemi ilk kez 2016 yılında Avrupa Parlamentosu'nun Türkiye ile üyelik müzakerelerini askıya alma kararından sonra kullanmıştır.⁶ Ancak yakından bakan herkesin görebileceği gibi, Erdoğan'ın başından itibaren Avrupa Birliği'ne üye olmak gibi bir niyetinin olmadığı, iktidarının ilk yıllarından itibaren

tüm bu süreci sadece dış destek bulmak ve siyasi ajandasını gerçekleştirebilmek için bir araç olarak kullandığı bir gerçekken yine de bu karar sonrası böyle bir tepki vermiştir. Bu açıklamanın, göç anlaşmasının henüz mürekkebi kurumamışken, 2016 yılında yapıldığı dikkate alındığında, gelecekte Türkiye'yi yönelttiği yöne ve iktidar tarzına herhangi bir müdahale olması durumunda kapıları açacağı mesajını verdiğinin anlaşılması mümkündür. Avrupa Birliği de bu mesajı çok iyi anladığı için, en azından öyle görüldüğü için, Erdoğan'ın istediği gibi davranmıştır ve 2020 yılına kadar bu konuda hiçbir sorun çıkmamıştır. Ancak 2020 yılında Erdoğan elindeki kozu kullanarak sınırları açmış ve ortaya şoke edici görüntüler çıkmıştır. Ankara, Atina'yı göçmenlere karşı orantısız güç uygulamakla suçlarken, Atina da Ankara'yı göçmenleri siyasi amaçlarına alet etmekle suçlamıştır. Bu yaşananlar oldukça kafa karıştırıcı görünüyordu çünkü görünen ilk nedenin Yunanistan ya da AB ile bağlantısı yoktu, Rusya'nın Suriye'deki Türk kuvvetlerine yönelik saldırısı yaşananlara gerekçe olarak gösteriliyordu. Ancak Erdoğan'ın neden AB ya da Yunanistan ile alakası olmayan bir durum sonrası bu yola başvurduğu hala anlaşılamamıştır. Bu konuyla ilgili pek çok spekülasyon yapılmış ve yaşananların AB fonlarını artırma arzusundan veya NATO ve AB'yi Suriye'deki çatışmalara müdahale etmeye zorlamak amacıyla yapılmış olabileceğini öne sürülmüştür. Ancak bu iddia edilen amaçların gerçekleşmemesine rağmen, Erdoğan'ın pek vakit geçmeden eylemlerini durdurmayı tercih etmiş olması da gerçek nedene dair bilinmezliği işaret etmektedir.⁷

Bir yıl sonra Fas ile İspanya arasında da, ancak bu kez neden sonuç ilişkisinin oldukça net olduğu, benzer bir olay yaşanmıştır. Trump'ın, Fas'ın Batı Sahra üzerindeki egemenliğini tanıması, İspanya ile Fas arasında Batı Sahra'ya dair devam eden anlaşmazlığın çözümüne katkı sağlamamıştır. Nisan 2021'de Sahrawi Genel Sekreteri Brahim Gali, Fas'a bu konuda önceden haber verilmeksizin Covid-19 tedavisi için İspanya'ya gittiğinde Rabat göç konusunda daha fazla "işbirliği" yapmamayı seçmiştir. Bunun sonucunda da yaklaşık 8.000 kişi sınırı geçip Kuzey Afrika'daki İspanya toprağı Ceuta'ya geçmiştir. Bu olayların ardından Fas'ın İspanya büyükelçisi Karima Benyaich, Ghali'nin İspanya'daki varlığı ile düzensiz sınır geçişleri arasında doğrudan bir bağlantı kurulmuş ve misilleme saiklerini öne sürmüş, "ülkelerarası ilişkilerde bazı eylemlerin sonuçları vardır" diyerek de aradaki bağlantıyı vurgulamıştır.⁸ Olay, İspanya-Fas ilişkilerindeki karmaşıklıkları ve süregelen gerilimleri gün ışığına çıkarmış, diplomatik eylemlerin sınırlardaki dinamikler ve sözde uluslararası göç işbirliği üzerindeki hızlı etkilerini göstermiştir.

Sonuç

Göç konusunun güvenlikleştirme sürecinin sonuna yaklaşıyoruz. Güvenikleştirme başladıktan sonra kolayca geri alınamasa da geri döndürülemez de değildir. Bir konunun güvenlikleştirme çerçevesi içerisine alınması, güvenlikleştirmeyi tersine çevirmek için yerleştirilmiş söylemlere, politikalara ve algılara meydan okumaktan oluşan çok yönlü çabaları gerektirir. Danimarka ve Fransa örneklerinde aşırı sağ söylemleri benimsemenin hiçbir işe yaramadığı görülmüştür. Bu, aşırı sağ partilerin popülaritesinin artmasına engel olmazken sadece onlara meşruiyet ve popülarlık kazandıran bir yoldur. Türkiye ve Fas örneklerinde de konuyu dışsallaştırmanın işe yaramadığı görülmüştür. Her ne kadar bazı Yeşil partiler de, ne yazık ki, Danimarka ve Fransa'nın yolunu izlemeye başlamış olsa da güvenlikleştirme sürecini sona erdirmenin yolları mevcuttur.

Her şeyden önce, ilgili konunun acil eylem gerektiren varoluşsal bir tehdit oluşturduğu fikrine meydan okumak gerekmektedir. Güvenikleştirmeden çıkartma, bir konuyu çevreleyen söylemin, alternatif anlatıların ve bakış açılarının öne çıkarılmasını da kapsayacak şekilde yeniden şekillendirilmesini içermelidir. Bu süreç ile, göç gibi spesifik konuları çevreleyen güvenlik kaygıları bağlamında ve tek yönlü bir şekilde hakim anlatının ortadan kaldırılması mümkündür. İkinci olarak, insan haklarını merkeze alan politika reformlarının savunulması, güvenlik odaklı söylemin sınırlamalarının ötesine geçmek açısından hayati önem taşımaktadır. Güvenlik odaklı yaklaşımın ötesine geçebilmenin yolu, insan haklarına dayalı politikalara öncelik vermektir. Üçüncü olarak, konunun çok yönlü doğası hakkında kamuoyunun bilgilendirilmesi esastır. Örneğin, göçün karmaşıklıklarına ilişkin anlayışın geliştirilmesi, korkuya dayalı söylemlerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olur ve daha incelikli ve empatiye dayalı bakış açılarını teşvik eder. Son olarak, yasal aktivizm çok önemli bir rol oynamaktadır. Güvenikleştirmeye karşı çıkılması, hukuki müdahaleleri, hak savunuculuğu kampanyalarını ve sivil toplum içindeki seferberliği içermelidir. Mahkemelere yapılan başvurular, insan hakları aktivizmi ve ayrımcı politikalara karşı muhalefet, söylemlerin yeniden şekillendirilmesine ve siyasi atmosferin değiştirilmesine önemli ölçüde

katkıda bulunmaktadır.

Yazan, Serdar Şengezer

Kaynakça

AFP Factual.(2023, July 18). El diario El Mundo El diario El Mundo no escribió sobre el eco en redes marroquíes de los 20.000 euros de Yolanda Díaz. <https://factual.afp.com/doc.afp.com.33PC3UW>

Balzacq, T. (2005). The Three Faces of Securitization: Political Agency, Audience and Context. *European Journal of International Relations*, 11, 171 – 201.

Barbulescu, R., & Grugel, J. (2016). Unaccompanied Minors, Migration Control and Human Rights at the EU's Southern Border: The Role and Limits of Civil Society Activism. *Migration Studies*, 4(2), 253–272.

Buzan, B. G., Wæver, O., & de Wilde, J. H. (1998). *Security: A New Framework for Analysis*. Lynne Rienner.

DW. (2016, November 25). Erdogan threatens to open borders. <https://www.dw.com/en/erdogan-threatens-to-open-borders-after-european-parliament-vote/a-36518509>

Euromed Monitor. (2022, February 7). Disguised Racism: Denmark's discriminatory, punitive and counterproductive Ghetto Package. Euromed Monitor. <https://euromedmonitor.org/en/article/4898/Disguised-Racism:-Denmark%E2%80%99s-discriminatory,-punitive-and-counterproductive-Ghetto-Package>

Euronews with AFP & AP. (2023, December 20). Far-right hails 'ideological victory' as France passes hardline immigration bill. Euronews. <https://www.euronews.com/2023/12/20/far-right-hails-ideological-victory-as-france-passes-hardline-immigration-bill>

Ferrer-Gallardo, X., & Gabrielli, L. (2022). The Ceuta Border Peripeteia: Tasting the Externalities of EU Border Externalization. *Journal of Borderlands Studies*, 37(3), 645–655.

France24. (2020, March 3). Erdogan warns Europe to expect 'millions' of migrants after Turkey opens borders. <https://www.france24.com/en/20200303-erdogan-warns-europe-to-expect-millions-of-migrants-after-turkey-opens-borders>

Léonard, S. (2011). EU border security and migration into the European Union: FRONTEX and securitisation through practices. *European Security*.

Szalai, A., & Göbl, G. (2015). *Securitizing Migration in Contemporary Hungary*. Budapest: Central European University, Center for EU Enlargement Studies.